

1045
(28)*EMotubatsi* K34/120b
39KGAGANYO B O G A R E LETLAKALA

874. Morwamotšhe Sekhukhune Morwamotšhe 2267-2270
875. Ga go se sa felego, se ya ila 2271-2283
876. Moleletša ka Zakaria M.M. Makgata 2284
877. A ba dikgôrô tše dingwe ba gopoletšwe go
ba bašole? 2285-2286
878. A lebitla le be le tšhêletšwa bjang, go
bewang? 2287-2289
879. Naa lebitla tšhêgeletšo go baloyi le
diphôšfôlô, e beng? 2290
880. Katološang tšhemo ya Mmušo wa Republik
wa Afrika-Borwa 2291-2293
881. Ge monna a gana go robala le mosadi, naa
mosadi o tlo bonwa bootswa? 2294
882. A basadi ba monna ba lokologana ka bogolo
bjang? 2295-2297
883. A mosadi o fiwa tumêlêlê ka monna go ya
leetong? 2298
884. A bootswa bja monna go dirwa eng? 2299
885. Bootswa bja mosadi o wa tiwa goba go
bolawa naa? 2300-2302
886. A monna wa basadi ba bantšhi ba mo solêla
ka matšatši ohle? 2303-2304
887. A môya o tsêna neng mmeleng wa nama
a belegwe(sic) goba morago ga pêlêgô? 2305-2306
888. A môya o tlogêla mmele ge go robetšwe
goba morago a lehu? 2307
889. A go senya goba phumô ya mosadi, go dirwa
keng? 2308-2309
890. A dilo tša basadi di arogantšwe ka malapa
bjang? 2310
891. A basadi ba abêlana dijo goba ba ja mmôgô? 2311

Morwamotšhe Sekhukhune Morwamotšhe

Acting Chief Morwamotšhe Washington Sekhukhune
Morwamotšhe, motlogolo wa Morwamotšhe wa bobedi, o
belegwe ka la 23rd November, 1914. Mo pukung ye ke
mokhurumolodi wa rekhopotalo masometharotee. Mohlomong
mmadi wa kgaoganyô ye, a ka tlabega a re ka gore
moswarêlabogoši yo, dikgapetla go thôma ka pukutee go
fihlêla ka ya masometharôtee, leina la moswaredi yo ga
la hlokafala, naa kgahlêgô goba nyamišo ibileng(sic).

Lemoga ge mmadi wa Thamaga ya Mabjana, gore Marota
e lego Babinanoko, e kile ya ba boMankgapane mo go diko-
logeng ga naga ye, e tsebjago gore ke Transvaal lebaka le
leteletšana ge Bapedi ba sa agile gaye Mogokgomeng -
Tubatse(Steelpoort Station). Gomme ka baka la ge thutô
ya malêtêrê e be e se ya fihla fa Afrika-Borwa, Bapedi ka
mabapi le tiragalô(history) ya bona, e hlokafetše mowotlo-
lodi; ke ge bathelegi ba tlo re: 'Bapedi tumo ya bona e
kwalagetše ka ngwaga wa 1600 A.D.' Naa ba be ba fihlile
neng mo khwiting ya noka ya Tubatse?

Lemoga kudukudu, rena Marota la mathômô ga re tlo
bona, ge kgoši ga e dula sedulo sa bogoši e êmêlwa ke
Makgowa(Europeans); re thomile go fahlogêla ka kgošana
Morwamotšhe ka ngwaga wa 1945 mo Mohlaletse(Paradys/Strafland/
Geluks Location, Sekhukhuneland). Letšatši lewo la go bewa
setulo ke Lekgowa, le ge banna ba be ba homoletše, ba maketše
dipelogare, kganthe Makgowa a beya mothomoso bogoši bja sega-
gabô, e bile mahlatse a mathômô ka Morwamotšhe wa Sekhukhune
II.

Morwamotšhe ka ngwaga wa 1921, o kile a kgoromeletšwa sekolwaneng sa 'Mission' wa 'African M.E. Church' ka tlase ga barutiši bja moruti Edward M.E. Motubatsi; e be e le ngwana wa hlōgō e bōnōlō dithutwaneng tša bjaana. Eitšhe ka ngwaga wa 1923, a ngaloga, a tsēnwa ke go ratana le monna wa ga Seoma elego mokgōmana Bodibeng Mabogwana, gomme monna yo e be e le mokgogi wa lebake(dagga) kudu, e bile e le sepele ditabeng tšohle tša banna, bjalekage mmagwē e be e le motho wa segologolo; ka mabapi le mediro ya dithuto e be e le dilōrō Maroteng.

Ke ge mellotima yo a kgapetša lebjwa a hlokomologa, gomme a newa mošomo wa go lema, e le serōtō, kganthe go rōtōfala kudu mowe ke wōna mathōmō a karoganō le thutō.

Ngwana yo e be e le mamoratwa kudu go batswadi ba gagwe, gomme ge e le ka lehlakoreng la thutō ba hlokometše yo kgaitšedi mohumagatšana Victoria Thorometšane, eupja(eupša) le ge go le bjalo, ngwana yo ga se a ke a bapala dipapadišane tša sešoboro; ka go bina dikošana goba go wōtlana, aowā! E be e le motho wa diaparō le ditšwarō tša mehleng yeno, e bile e le setšhepi kudu go swana le masogana a setlwaedi sa Sekgowa, a le boitshwarō bjo bobotse mahlong a bohle ba mo tsebago.

2269

Mathōmō a go aroga ditaēlō tša ditaō tša morēna Joubert (Additional Native Commissioner of Sekhukhuneland), ke go fihleng ga mokgōmana Phethedi Thulare Sekhukhune ka ngwaga wa 1957. Mohlaang wa go bewa sedulo Komosasa a mo laya a re:

*Egoši Morwamotšhe Sekhukhune, Mmušo o mphele maatla go tlo go duduşa sedulo se, gomme o sepele ka tōka dilong ka moka, o thaetše melaō ka (ka) banna ba

dirilego kudu mehleng ya pušo ya tatago;

O se ke wa forwa ke ditsotsi:

Bawo ba bowago kuwa metseng ya ditoropong(locations).

Ngwageng wo ke ge tonakgolo ya Marota e sa le mokgōmana Makwatanyane Alefius Sekhukhune Sekwati Thulare. Mokgōmana moruti Edward M.E. Motubatsi e le mongwaledi wa phagamo e kgolo setšhabeng sa Marota ka bophara tikologong ya Sekhukhuneland. Bjaloge, tonakgolo a rola modiro, ke ge kgōrōkgolo ya Marota e kgētha mokgōmana Mabatane Sekhukhune (Moruthane) madulong a tonakgale(sic); gomme ya ba kwešišo e kgolo ka mabaka awo a kgonthišišo ka tonakgale(sic) mabapi le tonēlapedi ya bana ba motho, gomme ba robetše gaye go badimo.

2270 Moswaredi a hlepiša lebjwaa a thōma go sekōgēla tsēšbē go ditlogēlamolaš, ke ge bompholotšane ba šwahlēla. Bjale tonakgolo Mabatane Moruthane le mongwaledi ba kgorometšwa; ba solwa ka lehoo le legolo. Ke ge go kgethiwa mokgōmana Phehlane Komane Sekwati le Ntladi Seaparō Mampuru. Bjale mokgōmana Phethedi Thulare Sekhukhune a ikghlometša ditulong ka moka tša kgōrōkgolo ya Marota; tshenyēgō ya atalala gomme bokhuduthamaga bja fēhla lerole la tupa bjaleka sesasedi.

BaPhaša Phokwane, baMakola le Matjie le baMatsimela le Mašabēla le Phōtō, gwa hlatlēgēlwa. Ke ge kgoši Morwamotšhe le seantlo Mankopodi Thulare ba swarwa ba išwa tahlong(exile) kuwa Cala. Leagō la Marota le(sic) tsēnwa ke bolwetšhi bjoo bobonwago lehono e le T.B. goba ponaang¹⁾.

Kgoši Morwamotšhe o arošitšwe tseleng ya pušo ya setšhaba (1965), o bušitše ka go thōma ka bothakga gomme a feleletša ka bošaedi - 1945-1965; o thekgile a ba a senya ka masome a mabedi a menywaga; a phedile masomennetee 1914-1965 ka

manyami a magolo.

-
- 1) Ponaang: Lentšu le ponāng, le sa tšo dirišwa kgauswinyana ge go agilwe mo Strafland ka ngwaga wa 1905, e be e le metlaee ya dikwêrô, e re ge monna a swerwe ke bolwetšhi bja go kgohloka kudu gothwe o tsenwe ke ponaang - ke gore bolwetšhi bja go otiša motho goba go omeletša mmele. Seēma se, se thōmilwe ka mphathô wa Makgalwa a kgošana Mabowe Sekhukhune Sekwati; gomme mehleng yeno ka temogo ya mmolêlô wa Sekgowa goba Seisimane go tlwaeletšwe T.B. - 1919.

2271

Kgaoganyô 875

Ga go se sa felego se ya ila.

Moruti Edward M.E. Motubatsi le 'headman Zakaria M.M. Makgata ka la 10 October 1968, kâtêlanô mo Voor- uitzicht No.30, Magalies Location, Nebo area, mmogo le mokgomana James M. Sekhukhune. Phôkgôpedi tša kgoši Sekhukhune wa bobedi le kgoši Kgoloko Kgolane Kgoloko ba re: 'Borrawešu ba itše 'ga go se sa felego se ya ila!'

Kwanô ya magoši a mabedi aa, ka ngwaga wa 1922 ga kgwedi ya Dibatsela e le masomepeditharo, mehleng yeno e bōnagetše e nyanyologile, gomme magoši le setšhaba sa Thualre fa ga Sekhukhune ka baka la moswarêlabogoši Morwamotšhi(sic) Sekhukhune le seantlo Mankopodi Thulare.

Le ge mohumagadi Madinoge Morwamotšhe Kgoloko Kgolane a sa ile go phethagatša kgolêgô ya gagwê, yewo e lego malebaneng a setšhaba sa Babinanoko, ke moputso wa bokgôpô bja gagwê le balatedi ba gagwê; mang le mang o ja mphufutšo wa sefahlêgô sa gagwê, ka gore sewo ke thito le serumo sa molaô go merafo ka moka.

Setlamo sa go dirwa ke magoši, mabapi le dinagana tše:

2272

Drakenstein No.31, Loopspruit No.41, Kanaan No.32, Eenzaam No.170, Vooruitzicht No.30. Ka moka dinaga tše tša go rēkwa, mohumagadi Mankopodi Thulare bjalekage o le kgošigadi, o hlokomologile molaō wa setšhaba, o dumêlêla bafaladi madulo le temō kantle le setlamo sa magoši le setšhaba e lego bareki ba naga tše. O dudêša batho ba sa lefelêlê boago le mašêmō, ka baka la go se rate tirišanō le batho bawo ba amogetšego boipušo, gomme tirō ya gagwê e tsentše bobē le pelaêlanō ka gare ga bareki; go tsirimetša hlōgō ya tirō ke gore pušo ya seantlo se e tokaeditšwe ka baka la boithapō bja boyêna. Gomme gapegape e le go hlōkafalwa ga tihaloganyo ya mekgwa le melaō ya nagana tše, go hlokagala ga tsebō ya mangwalo le ka baka la baeletšhi ba kgonthenthe; ge mohlomphegi morêna James Mabowe Sekhukhune a ka dira go rarolla mathatana aa, le gore kgobokanō ya magoši le setšhaba e diragatšwe, mohumagadi yo o tsebile go senya eupja go dirolla a ka se kgōnê; magoši le setšhaba go phitlilwe melala ka manyami a magolo.

Se e ka go ba therešo le mohola, ke ge go ka latêlwa seêma sa borakgolokhukhu se rego: 'Thākā tša huba, di bowêla segari sengwê'; ke gore ka moka Babinanoko ba Mohlaletse, Bogwaša(Naboomkoppies), Magakala, Madibong, Makgane, Tšatane, Phiring(Sterkespruit) Dinkwanyane le dikgōrwana tše: Segolo le Marōlê le Lethule le Marulaneng ga mkgōmana Phethei Thulare ka gore ke wa barakiwa Mohlaletse. Ga e le ditšhaba tša Babinaphuthi, -tau, -nare, -kwena, -mongao, -thōlō, -phiri, -kgomo le Babinaphiša(Mampaye), ka moka go lebeletšwe tshenyêgō(doom) ya Babinanoko, gomme go phethagale seêma sa monna wa bogologolo se itšego: 'Lahlāa ke lōpê!' Go tsebagala gabotsebotse gore mkginoludi o gōna, eupja go

amušetša go sewo e sego naale, le ge putšanyana e ka bonagala tsefêlô, ge matšatši a tšwelapele e lemogiwa tlhaêlêlô ka gore pudigadi ye ga se mmago yona; e anywa ka go swarêlêlwa ka gore pudigadi e tseba ga e se ngwana wa yôna. Le ge matšema a gôrôga basadi go bowa mašemong gomme bana ka moka go thabilwe go gahlanetša dinaale, ngwana wa tšhuwana o thôma go nyama papading ka gore o na le tsebô ya ge mmagwê a hwile. Ka mokgwa wo bjalo, a ka se kitime le bana mmôgô, ka gore kgahlanetšong go ka se be yo a mo hlaletšago; o tlo no fele a sepela nthag'a bona a sa kganyêlêlê; bjale ka ge mogologolo a boletše a re: 'Hlapi holâfêla lerâga, meetse a pshiele o a bôna!' Naa e be e ka bang sewo kgošigadi ye e ka hlôkofalêlago sôna sa Babinanoko; a ke re tatagwe o be a thunkanya ge a tlo lahlwa ke kgôrô ya Native Affairs Department; ga go makatše - mmala wa naale o gola namanengi!

Seêma sa borakgolo ba itše: 'Ga la senyêga go hlôka ngaka, le senyegile ngaka di le gôna' - seêma sa boitheti bja kgoši Sekhukhune wa pele o itše: 'Ke tlo šiya(sic) ke se yago Borwa, ga e le se yago Tswetla ga Ramapulana, ke tlo tšeya thôka(molamo) ka se šala nthago!' Matšatšing ano re sa pategile, ka gore re sa hlôkofalwetše(sic) ke sebo seo re bego re ka ithêngago ka sôna, eupja pônagalô e kgauswi ka gore kgošigadi Mankopodi Thulare ga a tsebe selo ka kgoši Sekhukhune II le kgoši Kgoloko Kgolane Kgoloko, gore bobedi bja bôna e be e le eng - dinageng tše tša setšhaba sa Thulare.

Magoši a mo ga Sekhukhune le ge ba sa hlabošê lentšu ka molomo goba ka malêtêrê, eupja ga e le ka mahlô wôna ba bôna gore naa dinaga tše tša ka Borwa ka gore di be di lefiwa

madulo le temo. A mehleng yeno go diregile bjang? Ka gore go kile gwa ba kwanō gore tšhêlêtê ya tefaleagō le temo, e tlo thuša go fêpa kgoši Morwamotšhe Sekhukhune; eupja tšhêlêtê yewo ya 'rental' e tlo phuthwa ke matona a beilwego ka kwanō le go kgêthwa ke kgôrōborêna bja Marota, gomme ba tiišeletšwa ke setšhaba ka bophara; le ge go le bjalo ditšhêlêtê tšewo le mabohlatse a ditlankana a be gōna gomme ka moka di gorošwa polokelong ya 'Native Affairs Department of Sekhukhuneland(Schoonoord), mowe kgošikgolo ya Bapedi e amogêlago phêpō yewo a hlomphiwago ke setšhaba sabo sa Thulare. Go bonagetšhe gore go thōma ka ngwaga woo 1962, tiro ye ya setlamō sa setšhaba goba bareki ba naga tše, ga e sa dirwagatšwa mo kgorong ya 'Bantu Affairs Commissioner' ya Sekhukhuneland area; bjaloge, matšêpê goba bosenyi bjo bo tlo nyakišišwa go mang Marotaboteng?

2275 Naa teefatšho ye e dirilego ke bahu bale, elego Sekhukhune le Kgolokoe e tlo kgōnagala gape, mohlaang Mmušo wo wa Republiek II va Zuid-Afrika o bulêla Babaso thêkō ya dinaga (farms)?

Thamaga ya Mabjana go thōma ka kgapêtla 4 go fihlêla 2275, e manyami kudu ge setšhaba se senyegetšwe ke 'Tribal General Record Book from 1923 - 1943. Tahlêgêlō ye ya puku ya maina a bapatedi ba polokêlō ya setšhaba sa Bapedi e llwe ke sešaa sa mollo wa makhuduthamaga a kgorokgolo ya Marotaboteng; ebile ba lahlegetšwe ke sešma sa borraabō se rego:

"O se re ga o rêma mokaabi,

Wa re ke ya lomeletša,

O sa tsebe mahlogedi abo mokaabi!"

Bauba Kgahlana-le-tau morwa wa saMatuba a ThabaLepōō,
ga wa upa nna mongwadi wa Thamaga ya Mabjana, aowaa.
O thunthantše tsebo le mahlatse a bana ba kgoši
Sekhukhune II. O ikapešitše madimabe kuwa leagong la
ba robetšego badimong, ka go tshuma bohwa bja setšhaba
sa Thulare e lego dipuku tša ditlogolo go ya ditlogolwaneng.
Naa e tlo re ngwagng(sic) di ba gakantšhitše ba tlo butšhiša
mang, ka gore bohle re tlo be re robetše go bā dutšego
bahung?

2276

Ge kere Bauba Kgahlana le tau morwa wa saMatuba a
ThabaLepōō, ke gore morwa wa hlōōgōmphathō wa Matuba a go
bolla mo Lepōō: ke mokgōmana Mosēhla Sekhukhune Morwa-
motšhe, e bego e le yēna molaodi wa mpherefere motseng wa
Mohlaleetse (1958). Le ge mmušo o dirile boomo go tshwiša
tahlong (1958-1968), setšhaba le kagišano le nankhono go
sa sepelwa ka ditseetseilane le dipoledišanō tša masēēmē -
ka baka la gagwē gammōgō le baaroši ka bophara. Kgahlana
le tau Mosehla'a Makwa, mmagwē Hunadi Mante ke morwedi wa
mokgōmana Mamothane Peetšwa Morwakōma Mampuru.

Monna yo wa go ferekanya setšhaba, o be a kubakiša
bakgōmana: Mna. Phethedi Thulare Sekhukhune, Mna. Hesekiel
K.K. Maredi, Mna. Godfrey M.M. Sekhukhune, Mna. Kgagudi
Moruthanyane Kgagudi, Mna. Motubatse Sepadi Sekhukhune
(Mapareng Sepadi) yo a go bolaya mokgōmana Dinakanyane
Kgobalale Serōka. Tiragalō ye, ga e kgōna go hunēla banna
ba lekgesweng ka baka la go fapanya dilete tša Sekhukhune II
le Mmušo wa Afrika-Borwa. Ka moka magoši a pušo ya Kakaretšo
ya Lebowa ba lebeletšwe ka kgōnōnō le masēēmē godimo ga bona.

2277

Polokêlô ye, ke mohola wa thuto ya mehleng e tlaago, ge Sepedi - Sesotho sa Lebowa - se sa bolelwa (articulate) lefaseng. Kgônagatšô ya ditšhaba ke go ithuta mekgwa le dimelo (conducts) tša ba bangwe batho ba go swana le mašaedi aa. Mo kgaoganyong ye go ka se kgônêgê go tlogêlwa tlhathollo ya setswikana se sa go bolêlwa ke mokgômana H.K.K. Maredi pitšong e bego e dutšhi Vooruitzicht No.30, Nebo area, ka ngwaga wa 1962, a re go 'South African Police': 'Kolobê tlaase!' Pitšô ye e ukametše ke kgoši Morwamotšhe Sekhukhune. Ke ngwageng ya ge mokgômana Molebeledi M. Makgata a tlošwa bodišing bja dipolasana tše pedi e lego Drakenstein le Vooruitzicht (as noted above). Mna. Maredi a hlapaola bahlomphegi Babašweu a re: 'Kolobê tlaase!' Mmolêlô wo ka Seisimane ke gore: 'Pig to lowest seat!'

Bjaloge, mothalatšana woo wa tlhathollo, go bona getše le kwešišo gore mofetoledi ka Seisimane (English) ga se a hlatholla ka malebana goba botlalo ka mabapi le bogoši bja Marota Babinanoko; kolobe ya tlaase ke boroga go swana le go ra mohlomphegi goba 'Amptelik(sic)' wa re mpja. Lentšu le dirišwa fêla ke basekiši, ge ba lokologanya basekišwa ka madulo a bona, lekgotleng la kgorokgolo ya Marota; gomme ba era bathwana fêla e sego ba le emong le bokgôma go bakgômana.

2278

Mehleng ya kgošikgolo Sekhukhune II mo kgorong ya gagwê go be go se ntona yeo (yewo) e ka go ra batho gore kolobê tlaase ka gore batho ka moka go yêna e be e le thāgabolo kwane (phetathāga). Rena ba re kilego ra dula meraka, ebe e le setlwaedi sa rena, ge re dudiša bašimanyana sebešong sa mollo, re re ba dule ka mowe muši wa mollo o tšeêlwago ke phefô ka

ntshe; eupja ge motho yo mogolo(aged person) a le gôna, ga go yo a ka rianego.*

Kolobê tlāse ke mmolêlô wa tlhathollo wa se se jago šoono, ke gore se jago ditšhila tše tšwago malang (intestine) a diphidi(-phedi); ka baka lewo kolobê e tsebja ke bchle gore ke sediraditšhila.

Bawo ba kilego ba kwa kgalemo ya borrawešu mabapi le lentšu le, kolobê tlase, e le monna a era banna ba bangwe, ba ka go hlathollêla gore ga go dirêgê bjang go motho yo bjalo, ka gore ge go kgobokanwe piitsong go tseba-gala fêla yo e lego modulasetulo: gomme ga go motho yo a ka ekgohlometšago kgauswinyana le yêna, goba go epata naye; ka ngwaga wa 1933 'Additional Native Commissioner' ya Sekhukhuleni o kile a swarêla pitšo ya magoši mo Mhlaletse ka gare ga Thorometšane A.M.E. Church, a rotogetšwa madulong a boswanedi le toloki(interpreter) ya gagwê. Magoši le setšhaba gwa gobanwa madulong, gwa se kwale lentšu la 'kolobe tlase'. Naa kgoši Sekhukhune II o be a se ntshe ge a sa re batho fêla gore ba se gobane le magoši?

Mogologolo wa bogologolo ba re o hlabile seêma a re: 'Madiba a tlala a ipšhwa a šuthêlêla a manyane'. Polêlô ya mokgômana Hesekiel K.K. Maredi e bjwetšê mphoka go baagi ba 2279 dinagana tša setšhaba sa Bapedi, gomme le nankhono go sa fele go retiwa gore Maredi ke monna yo a sa boifego makgowa. Ka gore o dirile se ratwago ke Makhuduthamaga a kgošigadi Mankopodi Thulare le bohle dinyatšamolaô, e lile e sa le modumo o mogolo ka gore ga go bônagale mokgwa wa boitshêlô motseng wa Mhlaletse.

Pušo ya Marota: Ge go hlathollwa ke banna ba mephathô e fetilego: wa Manala le Madikwa, ba be ba re bogoši le pušo ya Marota e kgonegile go tsoga mehleng ya Morêna wa Khutšo

'Paramount Chief Sekwati I'; e be e le ka baka la'ng go tsoga le mpshafatšo ya pušo ye? Ba be ba re Mzilikazi o re thunkantše a feta gomme a fele a sepetše e le moka, go fihlêla ga re tllilo aga Ntshwaneng(Ntswaneng) gomme ga e le aa(sic), Makgowa wōna ke mowōmêla, methepa yela ya baporofeta ba māka, ba bego ba hunyapane mathuding a ngwakō wa Seantlo Mahlakō a Phaahle.

Moruti Judase M.K. Hlakudi a ūmaēma le nkgotho ya Beibele-e-Kgethwa, a re: 'Re tlo fenywa, didimo di bolawa kgomo e hlaba ka lenaka fase, dinkgwa(breads) di rēkwa mosong wo mongwe le wo mongwe; bompholotšane ba re bjoo ke bja rena. Motomedi(cursory) ya Marota lehono o re naa le eme kaye diboba tša mohlaka; afa go kwa gōna le akwa? Le reng la swana le serulamphakana ba rego se re maanō a mpheletše, ā tšela tša maloba ge monna wa tšhitšhiripa a swere mokgopu wa bjalwa, a tsetaletše a re re Marota a mahubedi ga re ile go hwa re ila go fenywa!

Mathatha(sic) a manyane: Ke gore e sa le dipinyana ga e le dipingkgolo di se tla gomme ga di kgole, marole go tupa disesedi, le ge re ka namalala ra goma ka meêlō ye, ra kgōtla ka ngwakwana wa ga setšhabalebana, ra kgōtla ka Mohwetsi ga e gahlana le Mohlaletse, fawo re rego kgahlantšong. Ra namalala ra kgōtla ka Phōtō, (ra) namišetša bodikêlatšatši ra kgōtla ka Tšweele, ra kgobêla matho(sic) a Thulare ra ba phariri e sa le maoko; re sa bešetša ka dikgong tša meketla.

Kobō ya mogašwa: Ke gore mokgopa wa kgomo goba wa kgokong, ga o kweletše ditshatshō gomme diatla tša bašugi(tanners) di kgōnagatša go tematemiša, banna ba sa hlwe ba o kgōhlêla ka hlabō goba serihla. Ke mohlang owe re tlogo bōna mmei wa

malapa le ditema. Gomme monna šo(šoo), o šikarišitše mahlanka wa gagwê, 'Mankgwanyane ā magapatududu ba rego tšhiipa ikile ya namêla mooka gomme mabala a šalêla mookeng!'

Batsibitsibi ba lešogô: Go kile gwa ba gôna banna bawo ba bego ba tsebja gore ke bašugi ba matlalô a diruiwa le dibatana le diphôôfôlôtsokwana, kganthe borrawešu ga se ba bôna batsebetsebe(sic) ke Makgowa. Borrawešu ba sanya matlalô ka go fala ka diphalo ba re ba ntšha matwa, kganthe ke go sesefiša matlalô le go fokotša boima bja mogašwa.

2281

Borakgolokhukhu ba re tlogeletše seêma sewo ba se buditšego borrawešu, gomme le bona ba se hlabile nônwane ditsebeng tša rena. Sôna ke kutullo ya bohlale go bawo ba go bêlêgwa ka pelotheri; eupja mawatla a se gatikêla ka dinawô gomme sôna se re: 'Ga bjaa hlalefa mohlā bo wêlago!'

Borrawešu ba be ba fele ba re laodišetša tša botatabô ba sa bêrêkêla sethunya, sa ntêtêlê goba mantshêtshê le moswêtê kuwa Kirimišitwane(Grahamstown), ba re ka sehlaa sa lehlabula noka e ngwe e kgolo ba hwetše e tleetše lefula gomme ba dike ntshe dikgwedi tše dintšhi ba letetše go feta ga yôna; gomme ge ba fihla mono Bopedi e se ke e ba makatšô ge ba anêgêla tša bogolo bja dinoka tša kuwa ga kgoši Mošwešwe(Mošoešoe): ba re noka ye ya Lekwe yôna e kaonana le ge šenku e le kgole tshwenyô ke dinoka fêla, gomme e le thutomahlo le thutokgopolo; mohlaa leêtô la pêrêkô ya mathômômoithuti wa lôna o bônwa boota le pelo e nyamilego. Eupja mohla'ng ba goroga 'Makarapa a kgomo ma-ila tšhookêla' - medumo ya dithunya e kgakgatha ka leswiswana, mokgolokwane

o thagaragetša. Bjale masogana a le a go tšwafa le bobodu, dipelo tša batswadi ba bona di reng; a ka moswane ge mokgoši o phalola o re sebatakgomo goba manabaa!

2282 Mehlang yeno ditšhaba tše kgolo le tše nyane di gokarêla mahlale a ditšhaba tša Babašweu, gomme setšhaba sa Marota, hlôôgô ya sôna e sa fele e lebiša mahlô a yôna nthagô; e le gore se na le tsebô ya diêma tša botasago bôna le tša borakgolokhukhu.

"Mokgoši o hlabjwa
Moswane o mongwe
le o mongwe o rego;
Belee! belee! tšhieng!
Naa Marota a reng,
ba tšeya methotwana;
kganthe Tswetla yôna
e dutile magapana!"

Mokawôna(sic) tšhie(tšie) e ka golêlwa ka mothothwaneng, taba yewo ga se ya ke i dirêga; a go tšeiwe magapana masogana le methepa!

Lemogang ka mohlare wo bitšwago mokgoba, ga o nyaretša letšoba go tsebja gore sekgâ sa ngwaga se remile, mangaka-selemo tlaang re le kweng! Nonyana ye le rego ke mantšha-dipeu ga le ekwe ga (e) re: 'Kuu-kuu!' Akere e re 'Bosele! Bosele! Mehlang ya mmawešu ba thome go gorogoša megwakwaša goba mogwakwaša. Bjaloge, basadi ba dibodu ba thômê go epega(sic) gore mokokotlo(spine) lenyaga o ntsogetše ke tlo palêlwa go lema! Ba bangwê ba gadikile peu ya dithôôtse tša magapu le marootsê, ba lle ka mehlagare ya lehaanô mola ba

1045

bangwê (ba) bolokile ka dikgorogorong le ka mafiswaneng
ka mathuding ba utile ba tšhabišitše magôotlô.

2283

Hlôogôseema se sa borrawešu se re: 'Ga go se sa felego
se ya ila'. Ba hlatholla gape ba re: se sa felego e ka ba
sehlôla sa hlôlêla beng ba sôna.

Pušo ya Bapedi mo seripaneng se sa naga ya Afrika-
Borwa, ba katane ka marumo go amoga dipušwana tša Babaso
ba bilego pijana ga bona mo Tubatse. Gomme ba kgonagatša
phenyô. Ke ge ba hwetša boukamedi godimo ga ditšhabana
tše bego kgalekgale di aagile fa, bjale mahlatse a mpho
ke Modimo Ramatla Ohle; ā gopolelwa bogale go bona - 1600 A.D.

Eitša ka morago ga makgolopedimasometharohlanô, mphiri
wa ngamologa ya ba tshenyêgô go fihlêla letšatšing leno la
1958 A.D.; ke ge mahlatse gape a rotoga ka letšatši le
1951 A.D.; ge mothêwô(foundation) wa boipušodikokwane di
šitlêlwa gore go kgônagale tšhikarô ya ngwakô - ke gore
Mmušo.

Bjaloge, rena Babinanoko, ka baka la go nyatša batho,
re fele re na le lehutšo ka bofora bja ba re-tseba-molaô,
ke ge sehunêla se thaoga, gomme ra hlwaêla tsêbê le boikgo-
dišo go bakgeloši ba rena, ra re ke bona bahlahli le baeta-
pele ba therešo, kganthe ba re gôgêla ka moleteleswifi.

Lehono kgošigadi(seantlô) Mankopodi Thulare le balatetšana
ba gagwê, go hlokafala moehudi le tsela e wetše kgwahlana -
ke gore e medile malalakwaetše, bompholotšane ba rwele ka
meraaba ba nyamaletše nke ba ile moletemohlaêlathupa; kganthe
šibaa - re agile le bona.

Seema sa borrawešu se re:

"Moipolayi ga a llelwe". Maisimane ba re:

"Mrs. Be done by as you did!"

1045

2284

34/120

16

Kgaoganyô 876

Moeletša ka Zakaria M.M. Makgata.

Vooruitzicht No.30,

Molebeledi Halt,

Private Bag 570,

Nebo-Middelburg, Tvl.

26/9/68.

Mohlomphegi Moruti Edward Motubatsi,

Bogwaša - Tubatse S.K.Land.

E ke Bapedi le ka be le boelana la etša ba Mohlaletse le ba Magakala-Ntwampe le bagaSeŋgôle le Tšatane le Din-kwanyane. O wa tseba kgoši ya 'Native Affairs - Pretoria', o re buditše pitšong Schoonoord gore dipolasa di rêkwa Babaso le 'Native Affairs Department' tša 'Trust'. Go thôma ka 15/- per morgen to £2.0.0 - re ra gore di tlilo tura go fihla £10.0.0 per morgen. Etlöre ga di feletše lena Bapedi la rêka tša Trust farms. Eke ga re šetše re kwane, wene le nna re ka eletša Bapedi le 'new Native Commissioner' taba ye; re thômê ka go rêka Bogwaša - Naboom-koppies pele(first).

(Sgd) Z. Makgata.

N.B. Hlôkômêla. Go ditlhahuno pukung ye, kgaoganyô 875 letlakala 2271 goya 2284; go hlatholotšwe ka moka go kgôna-fatšwe ka baka la ngangabalô ya motse wa Mohlaletse, ka gore Marota a metse ka moka mahlo le dikgopolo tša bôna di lekeletše godimo ga bogoši bjo bogolo elgo kutu ya Marota ka bophara.

(T.M).

A ba dikgôrô tše dingwe ba gopoletšwe go ba bašele?

Khwêtsagalô ya go arabêla putšhišô ye, malebana le nêpagatšô ka mokgwa wo re kwelego bona borrawešu, ka mabapi le botee bja motse woo wa bona Marota goba Babinanoko; pêlê-ganô le teefatšô e tiile setlemoganô ka kgonthišo ka go ya ka magôrô ga se go tšwana.

Motse woo wa Marota, ba re ge re phatloga bogologolo kuwa Kutung(sic), re be re le sekabosana gomme re itše go fihla fa khwiting ya noka ye ya Tubatse, ra thôma go eketšega ka go falalêlwa ke badilete tše dingwe gomme ba betoga le meênô le mebinô ya bôna; le ge maleme a polêlô e be e fapa-fapana ka medumo ka ganong, cupja ditsêêbê di kwešišana.

Le ge ba bangwe batho e be e le ba theko ya lerumo (mathupja), gomme ge e le bao(bawo) ba falaleletšego ka thaašana ba fiwa kgôrô ya mosêhlêlô wa bona; gomme kgôrô yewo ya bôna e bitšwe ka yo mogolo wa bona goba mogolwane wa bona, bjalo e nape e be leina la kgôrô yewo go swana le Mabogwana, Maredi, Makgata, Bogopa, Mafiri, Malapane, Mathabatha, Maleka le Tlāka le Phala goba Mallega.

2286 Dikgôrô tša bawo e lego Babinanoko, maina a tšôna a reeletšwe dihlogô tša mephathô - go swana le tše: Manganeng, (Mangana); Makweng(Makwa); Mabjanang(Mabjana); Madikweng (Madikwa); Manaleng(Manala); Ponyaneng(Leponyane); Matubeng (Matuba); Magabeng(Magaba); Makgalweng(Makgalwa); Makgoleng (Makgwālwa - sic); Mankweng(Mankwe); Maroteng(Lerota); Magaseng(Magasa); Madišeng(Madiša); Mapitšeng(sic - Mapitsi); Dithageng(Dithaga); Magôlôpô(Magôlôpô).

A go kwešišêgê gabotsebotse gore maina ak(h)we a mephathô ga a fo rôlwa mphathô otee e be noka, aowa, kakudukudu a

lebanywa ka hlôgômphathô; yo leina le lebanego le hlôgô-
 mphathô wa bogologolo. Le ge mokgômana a ka reêla morwaye
 leina go swana goba ya ba maine go hlôgômphathô, ga go kgôna-
 gale gore le ge a ka ba le kgôrwana, e ka se gopolêlwa(sic)
 leina la hlôgômphathô ga go bjalo: ge e le motho wa fêla,
 a tšwaa seleteng sa gabo ele Maredi, kgôrô ya gagwê re tlo
 fo re ka ga Maredi gomme le moka ke ka ga Maredi go etša
 Mahlanya le Malapane le Nape le Makgata le Seôma le Tladi.
 Gomme ka baka la nyalêlanô, karoganô e mosewô kudu go Babina-
 noko, go bothata go kgethologanya leagô la Marota; go tswa-
 lanwe ka mekgwa ka moka: ge o se lôna Lerota o ka se hlaole
 nawa go ôitloo, goba lebêêlê go maotšaa.

2287

Kgaoganyô 878

Lebitla le be le tšhêletšwa bjang go bewa'ng?

Ge go pekiwa(sic) morago, go tša mehleng ya bagologolo,
 ka mabapi le tsebagalô ya moo mohu a rôbaditšwego ntshe mo-
 bung, lebitla goba mabitla a be a bewa dikana, gomme ka kudu-
 kudu dikana tše tša maswikana di le kudu temogong ya beng ba
 lapa goba malapa le ka mašakeng a diruiwa. Ge motsebi wa
 dikana a se gôna, ebe e fele e ba mabothatana go šuthêlêlanya
 mabitla goba go a fanya dibaka.

Ka baka lewo, mokgwa wa mabitla o be o fele o eba le
 diphošagalô tše dintšhi, gomme beng ba malapa ba dula ka
 tlhôkômêlô e kgolo gore ba se hlatlaganyê lebitla godimo ga
 morobadi yo mongwê goba go epolla yo mongwê, gomme sewo ga
 se diragetše e be manyamiša a mahlomola a magolo le botšopja
 bja kgobogo; le nyatšêgô go beng lapa lewo la mokgômana le
 mohumagadi.

Ge motho a ka hwela morakaneng goba mašemong goba šokeng, o be a rwalwa go tlo bolokwa ka lapeng gomme ga e le yo lebitla la gagwê le lebane lešaka a bolokwa ka ntshe; ge e le ba hwêlago tlihabanong a bolokwa moo go ka hwetšwago mohola: borrawešu ba be ba re kudukudu ka mole-teng wa thakadu; ke ka baka lewo banna ba dikgagara ba rego kgagara ya yôna ba re ke modimo ka gore kudu bahu ba bolokwa ka letšaabeng la yôna; ka kgonthe tsheetlo e atišwa go hwetšwa matšaabeng(meleteng) ya dithakadu le ditola. 2288 Ee! Bawo(bao) ba kilego ya ba bađudi ba merakeng ya diruiwa, ba na le tsebô le go bôna mašapô a bagologolo matšaabeng a dibatana, mogongwe maotswaneng awo a kgerešwang ke kgogole ya meetse a dipula tša direetla; ga go phinkgišanô le mehleng yeno - tsheetlo e sa hwetšwa mašuping le matšaabeng.

Mmadi wa kgaoganyô yekhwe, a se ke a ba le kgopolêlô gore mohlomong Thamaga ya Mabjana e bôna bosoai goba bohlaaswa ge borakgolokhukhu ba be ba tlaišego(sio) ka mekgwa ye, aowa; e be e le ka baka la mabaka a a lego pônagalong ya mabothata a ditlhaêlêlô tša bôna. Goriano ke gore, bagologolo e be e le batho ba mehleng yela dikêpô tša bôna di sa swane le tše-khwe tša lena ka gore lena le setšhaba se šêgo ka baka la Babašweu magareng a lena mo Afrika ka bophara.

Mohlaleetse: Gôna mo Mohlaleetse, mehleng yela ya ngwaga (ngwaaga) ye 1898-1919, batho ba bego ba bolawa ke bolwetšhi bja ponang sehuba se segolo, ba be ba epêlwa mo leokeng le tsela e tšwago Makweng go theogêla didibeng tša meetse, go hlomilwe diêêbê tša foeye - melaetšwana ya dikana lebitleng le lengwe le leplengwe. Mehleng yeno di timeleditšwe ka katafalô ya thari gomme go agilwe malapa a banna le basadi godimo ga bahu ba bona.

1045

2289

Mokgwa wa Marota tlhokomologo ya mabitla, efoba fêla gore felo fawo go tlogêlwê ka khudugo, elege dikhudugo tša Marota di diragatšwa ke marumô, ka gore ga go felo mowe ba khudušitšwego fêla ga e se Bogwaša (Naboomkoppies) ka morago ga lehu la kgoši Moukangwe - motlogolo wa Lellelateng.

Mabitla a lego ka malapeng a tlhokômêlong ya benglapa. A beilwego ka šakeng la diruiwa, a hlokometšwe ke bohle ba kgôrô yeo (yewo) ka gore a lebane le diferô ka moka tša leagô la mekgwa ya Marota-Sesotho.

Ge eba gore dikana tša mabitla ga di sa bônagala felo fawa, tsebagalo e tlo fo ba sebatlabadimo goba mohlare wa kgâle, le ge e le go lebanya le leswaaka goba mototolwana wa lešupi goba moedi; ka gore dikana tša naga dintšhi.

Wôna motse woo wa Marota wa Mohlaletse, o agâlwe godimo ga mabitla, mahlatse le mokgwa wa Marota ke gore ge go êpêlwa dikokwana tša nyaako, meletana e fo epiwa '6 - 9 inches' fasana.

Mehleleng yeno go lebogêga dikêpô ka dipeke le digarafo fêla, tšewo elege mehola yeo e tlilego ka Makgowa; le ge baswa ba re motho ga a lebogiwe a phela; eupja mekgwa ye mentšhi re ya ba leboga. Mediro ya Makgowa ka moka efoba seetša se bônegetšego bohle, naa e ka (ba) eng se ka belaelwago go banna ba goba go setšhaba se sa Makgowa?

1045

2290

K34/120

21

Kgaoganyō 879

Naa lebitla, tšhēgeletšo go baloyi le diphōfōlō e beng?

Dikana di a dirywa lebitleng, eupja ge motho a hwetše ntle ga legaye, pōnagatšo ya tshwanêlō le molaō ka mokgwa wa Sepedi, ke gore go remiwe lediga la mothalo le bewe godimo ga lebitla, ka morago ga phušetšo le go šitlêlwa ke babuluki ka dinawō e lego sephêthō sa mokgwa wa Marota.

Madigana a meotlwana a ka agelela lebitla, eupja mothalo(mlahlabantu) ke diiga la pheko le molaō; le ge go bokêlêlwa dišêbê tša menyewa goba difoeye - molaetšo o mogolo ke lediga la mothalo(mokgalo). Motho ge a hwile ka gaye, o lōtêgile kudu ka gore lapa le lešaka la diruiwa ke ke bolotong bja mmele wa gagwê, le tšewo a bolokwago ka mekgwa ya bagologolo; ka gore ge e le kgoši ya setšhaba, o be a bolokwa le mosamêlō wa gagwê, ka lebitleng le tee: eupja ba sa rōbatšwê ka go swana: hlōgō ya kgoši e samêla setōtō sa motho wa gagwê; ba rōbaditšwe ka tshokaganō.

Borrowešu ba be ba re kgoši e be e sa rōbale a nnoši ka lebitleng nnang! E be e le mokgwa le molaō gore kgoši e sepele le mohlanka yo a tlo go tšama a mo rwaletše dikōbō goba mathebjana le merepswana ya badimong.

1045
2291

K34/120

22

Kgaoganyō 880

Katološang tšhemo ya Mmušo wa Afrika-Borwa

Hlōgō ye: katološang tšhemō ya Mmušo wa Afrika-Borwa, ke seka se tlogo tlogêlêlwa batlogolo ba setšhaba sa Marota a naga ya ga Sekhukhune, le segopotšo go mehlā e kgauswi gomme ya kgalekgale yōna e boletše ke morwa wa Maphutha-ditšhaba kgoši Thulare I - Sepitlamangana a re: 'Bana baka, ke bōna mehuta e mebedi ya manyōnyō, gomme wo mongwe ke mohutana o moswanyana, wōna le tlo o kgafa; o mongwe ke wo mohubetšwana wōna le ke ke la o kgōna'.

Ka letšatši la 19 October, 1968, mo khwiting ya Tubatse, go be go kopane khuduthamaga ya barutiši ba dikolo le balekudi (bahlahlobi), gomme tabakgōrōwana ya bōna e le ka khudušo ya Leolo 'Secondary School'. Kōpanō ye e be e kgobokanetšwe ke barutiši ba fetago masome a mane. Modulasetulo wa ka mehlā e le yēna mohlomphegi morēna James Mabowe Sekhukhune, morwa yo mongwe wa kgoši Sekhukhune wa bobedi. Ka re ka pelong yaka, ruri peu ya ngaka moruti Alex Merenskey, Mmušo wa Republik van Zuid-Afrika, ga o (i)tiriše ka bowōna, o kgorometšwa ke moya o mkgêthwa o tšwago borarong bja Modimo Ramatlakamoka.

2292

Ruriruri e tloge e ba mono ga Sekhukhune re eba le bahlabanedi ba thuto ba bakaakaa baa! Masogana go thedimologwa ka difatatsela go theogêlwa ka Taung, go kgobokanō maroping nyaakong ya mokhudušwa mohlomphegi morēna Howard, ruri mmušo wa Republik van Zuid Afrika o imile morwa, gomme ngwana yewo le yēna o tlo rêlwa leina la Homolangditšhaba (Thulanizizwe); ke lōna 'ina le swanêlago modira teefatšō ya dilete tša Afrika-Borwa; gomme ke therešo le tsheetše le nokakgolo ya Limpopo!

Banna ba gešu ka ngwaga wa 1922, ba kile ba gašanya koša dikolong tša baratakopanoditšhaba, re e ruta bana gomme yōna e re:

"Wonke umutu o suntu
Makabe nye; nje nge
bumpa lika samente".

Re ra Mathosa, Mazulu, Mosotho, Monyempane le ka moka Masambesi, ba kopane bjale ka tsopa la samente.

Mogologolo o laetše bana a re: rutang bana ditaola le se (y)eng natšo badimong. Therešo ye le rena ba mehleng yeno a re laetšeng bana tsela bjalekage Mmušo woo o re fa ka matsōgopedi; gomme le rena ba ga Sekhukhune re gadibetše ka magoswi a mabedi mpho ye etšwa borarong bja mmopi wa rena.

2293

Go na le tsebōkgolo le badimo borrawešu ba robetšeng ka mpeng ya mobu, gore mehleng ya bona le ya rena re sa phelago, e katologane ka bokgojana bja tekanyō e swanago le thaba ya Leolo le Mogodumo, ge go otlōlōlwa mologo wa thutse. Ge re pēkwa(sic) morago moo re bego re le ntshe mengwageng ye, go thōma ka 1838-1900, naa ke mang yo a ka šitwago ke sewo Mopedi wa fano ga Sekhukhune a bego a le sōna?

Makgowa aa: A ka seebja ka seēma se sa metlaee ya bofrawešu ra re: 'Ke bonta matomēla kobong'. Ge muswa - motsebi wa phedišano ya rena le borraabo mmušong wa Republican I ya kgošikgolo S.J. Paul Kruger ge sejo sa modiredi mothomoso e be e le kapummilisi lekōkōrō la leheea gomme sešēba e le karameleke hlōya ya maswi a bodila. A enke(sic) o bapetše le phedišanō yewo le kgopolēlanō yewo gore a kholanō ya tšōna e be e le sōna se batho ba kagišanō le boModimo?

Mogologolo wa dingwadi tša bogologolo o re dilo ka moka ka tlase ga morithi wa letšatši, di na le mabaka a tšona - Mmoledi, kgaoganyo III, Ditemana 1 - VIII. Sewo lehono le Lebowa a lego sōna, e ke ke ya lebala mmolawa ngakakgolo Dr. H.F. Verwoerd. Mabapi le polêlô ya gagwê ka la 7 May, 1957, pulong ya Transkeian Territorial Authority, Umtata. Bjalege dipolelong ka moka di šupagatša gore mehla e budule go swana le kgarebô ge (e) feditše bogarêbê(sic) gomme e loketšwe gore matiakathôka a gôrôgê gomme meloko le batswadi ba mone menwana.

2294

Kgaoganyo 881 (Bootswa 1)

Ge monna a gana go rōbala le mosadi, naa mosadi o tlo bōnwa bootswa?

Molato o bjalo, le ge o ka sekišwa ka lapeng, goba kgorong efe le efe, ge o sa hlathollwe tlhalano, eupja e le tlhasô goba boloyi le ge e le malwetšana go fetetša goba mekgwana ya bohwišana(sic) bja mosadi, le ge ye mengwe mekgwana ya go se hlomphe monna: gomme gwa senkišwa ke bokgobakanedi(sic), mohlomongwe gwa hwetšagala gore monna goba mosadi o kgwathakgwatha ke se sengwe sa manamêlô a tlhaswanê; 'mme sekgupišanô e le sewo fêla, yo molato o mo tshwelego, o lokologile go itirêla boithatêlô monna goba mosadi. Se ka paledišago boithatêlô ke ge kukamêlanô ya tlhalanô e le nthô-nthonkgê makgatheng a bona e tlo hlapa diatla gomme molato wa dipelaetšano tša bona, di fetêlê pele ga kgôrôkgolo ya Marota Babinanoko.

Seêma sa borakgolokhukhu se re: 'Tsôbê le sa swego le na le matlakala a matala ka gare'. Le ge monna goba mosadi

a ka ekgopola mohlare wa meotlwa ya digwee(hocks), banna ba letlatswa ba tlo ba bjaloka mašlemakga, ba phekgolanye ba be ba fihle kutung ba rêmê ka se sa jego mere fêla; gomme mohlare o tekoge tšhhlankga. Bjalo mohlare o rathaganywe, kôkwane goba lefata le phalokwe ka selêpê; dibêêtlêla e tlo ba nkhwa ya kgôrôbanna.

A basadi ba monna ba lôkôlôgana ka bogolo bjang?

Borrawešu ba re rutille le go re laetša mehlare ya mehola le yewo e se nago mohola, le ge o hweditše kuwa Molapong wa Makakasane e le lehlômô goba kokwane yo(sic) thololo ba re o se ke wa e kganyoga ke mohlare wa go bêêkwa ke phehli kudu, o ka go wônaletša moagwana wa gago o sa ipshina ka wôna; le dipalêlô tša nyakwana o hlôkômêlê mothalo le mogwane le moretlwa kudu ke mehlare bjôba dipalêlong.

Ka mokgwa le molaô wa Sepedi, go lôkôlôgana ga basadi ba monna o tee, go šitantšwa ke pôô ya malome le molaô waa mosadi wa kgoši wa kgomo tša setšhaba fêla e lego timamellô. Bakgalabje ba be ba re le ge o ka nyala basadi ka botlala-kgôrô, pôô ya malome e tlilo tsêna ka garegare e gôôtlê, ge e le basadi ba gago ba boethatêlô ba latêlana ka tšewong ya matsatši a bona, e sego ka phetanô ya madi a go tswalwa ka madi a bokgôma goba bokgômana, aowa. Ke ka baka lewo diphaphang di sa hlokofaleng dikomeng tša basadi go bakiwa kgati.

Hlôôgô putšhišo ye: ke kônôkônô ya bokgoparara ka gare go monna wa nyalô ya basadi ba motlaô, e bile yôna ka noši

ke sebooka se ba rego ke kwenalegonyana se fêhlagô le
 go wômeletša mohlare, le malapa e šale e le matlawwa beng
 2296 ba wôna ba tšere thêbê, ba fulere, seferô se pheketšwe ka
 diiga la mothalo lewo Maswatse ba rego ke lahlabantu.

Putšhišo ye e kgônwa goba e kgonnwe ke banna bawo
 maina a bôna le mehleng yeno a ke kego a lebalwa; ba bego
 ba re ba ekwa goba ba bona, nke ga ba bônê. Go šupagatša
 maina a bôna ka bontšhi, e ka ba go hlaediša Thamaga ya
 Mabjana megotswana ya go solêla bana sejo sa kgêlêlê,
 gomme ba šitišana go fapanya diatla ka mo mahlosong.
 Nyalo efe le efe e botse ge re bôna e le kgole eupja gantšhi-
 ntšhi wa batamêla e hlabiša mohlogo matolong megopolo ya
 tsênwa ke tšhegamô. Bakgalabje ba gešu ge ba be ba thabile
 ba hlamula ka mabapi le mabobo a bogoši bja Marota, e be
 e re ge ba bolêla ka kgoši Sekhukhune wa bobedi, ba fele
 ba re: ngwana yoo wa Morwamotšhe o phadile magoši ka moka:
 ga a tshwenye basadi, dilong ka moka o ekgaganetše, le ge
 re mo sêšba re re ke motšwadiatleng tša banna, e fo ba ke
 ge re sa tsebe Sekgowa fêla tuu!

Go be go riatšo banna ba mephathô ye: Makgola, Madiša,
 Makwa, Makgalwa le Mankwê, gomme e le therešo molaetša wa
 phethagatšô o laetšwa ke mokgwa le molaô o tlemilwego ke
 bagologolo ba itšego 'ngwana ke wa dikgomo'.

2297 Kgoši Sekhukhune II o be a le bjaloka sehlong sewo o
 bego c se se khuparêlê ka seatla, o be a laolwa ke molaô fêla.
 Mekgwanamekgwana ya Sesotho e be e se gona kgopolong a e
 nyaditše, eupja a sa gane ge Marota a itirêla ka bobona,
 a re dirang ka tsebô yewo le e bonego go borraweno mehleng
 ya pušo le ditshwenyegô tša bôna.

Bjalege, bakgalabje ke ge ba tlo re ke motšwadiatleng o tšwile atleng tša banna, ge a ba lemoša le go ba lahlīša go khupurulla bobanthêrabare; seatlapotleng - ka hlakoreng la basadi o be a ba lokolotše boethapo go se nthô. Kgoši Sekhukhune(Sekukuni) II a bego a sa se hlôkômêlago e be efoba seêma se sa borraagwê se rego: 'Sikiša diraa le molapô, mphagô wa diraa ke meetse'. Aowaa, sôna e be e le sewo se sa bupjago pelong ya gagwe. Wôna malapa a gagwê, o be a tshetše mangôlô(neglect) ibile e le molaetšo gore ya gagwê thatô ka tihāgô o be a se na moya wa kgopolo ya nyalo ya bontšhi bja basadi; efiloba thatô ya mmagwê, mohumagadi Thorometšane wa bobedi.

Molaetša o mongwe, ka moka basadi baa masomepedi, yo mongwe le yo mongwe o be a lokologile go babalêla le go lôta se sengwe le se sengwe sa tšhemo ya gagwê ka boyêna; go bolokêla lapa la gagwê mohlôkôlô gore go se be dipelaetšanô. Kgoši le ge go ka bolêlwa ka efe tsela, o be a nyaletšwe batho ba tšwago ka malapeng a batho ba kgonthenthe; ga se gwake go kwala thonkganô magareng a bôna, ebile ka moka ba mo latetše gaye badimong, yo a sa phelago ke Hunadi Eliza Mante (1968).

A mosadi o fiwa tumêlêlô ka monna go ya leetong?

Borrawešu le bommawešu ga ba be ba laya dingwetšhi tša malapa a bôna, re kwele ba re sekgolokgothô sa mosadi ke monna; gomme ba swantšha ka mpja ga e kgoketšwe leralana le tlemeletšwe morogô(lepara la go fola mabêlê sêboweng), ba

re monna go wene o swana le morogô woo, gomme kaye le kaye o kgokeletšwe lepara le, o ke ke wa le tlemolla wa itirela boekgapô, ka gore lônâ ke modiši wa gagwê go wene mabothateng le mathabong le malwetšing. Kganthe ke gore o ka se ke wa ekêla leetô lefe le lefe, kantle le tsebagalô ya monna wa gago ka molaô wa Sepedi; ga go mosadi yo a ka ekêlago mašêtô kgole goba kgauswi monna a sa tsebê. Kanthe ga kotsi efe le efe yewo e ka dirêlêlago mosadi yo bjalo, tšhwêlê e tsenê(e tsene) dilaong gomme le ge mosadi goba monna a ka katana go paatla megašwa goba mathêbô tšatšing la go fiša la selemô, e tsene tšhwêlê dikôbô di hlobêga bôôya ditupa leretha, ga go sa na le ngaka ga e se tlohôkôfalô ya khutšo ka lapeng.

Seêma sa borakgolokhukhu ba itšê: 'O mpotšê tša mo o tšwaago, o seng(sic) mpotšê tša mo o yago!' Ge monna le mosadi ba ekemešeditšê go serya lapana la bona, ga ba kgologile go se botšane mabose le mathatana bophelong, lapa la bôna e tloba manthunhung.

2299

Kgaoganyô 884 (Bootswa II)

Bootsweng bja monna, go dirwa e'ng?

Yekhwe putšhišo e rara e raralla ka ge dibapetšo tša mekgwa le melaô ya Sepedi, e le kgoloboretha ka lehlakoreng la banna le basadi ba bona leagong la Babinanoko ya Mohlāka-Marôlê, ge re be re thaeditšê borrawešu ba tia(diya) dikati le go hlamula metlaee ka bootswa bja banna; bo be bo le bjalo ka swanaa ya Mošata ba rego ga o e gapile o molato gomme wa e feta le gôna o molato.

Borrawešu se ba bego ba se sola kudukudu e be e le monna ga tšama a lahla madi a gagwê go meloko yewo e sa lebanago Marota, ka gore melato ya bootswa, ka kudukudu e lefiwa ka kgomo kantle le go išiwa kgorong go phuphutha fêla. Ge monna goba mosadi wa Marota a otswa le ba leloko bao ba sego kgauswi le madi a Marota, o ikgubušitše ka gobane bana ba gagwê ke lešpô ka kgorong yewo. Gapegape le ge e le bootswa bja monna bathong ba šele, o tlo gopola gore bogclogolo mokgôma wa bogologolo o kile a imiša kgarebê ya Mokone kuwa Madikane go dutšwe morakeng. Naa o ile a dira bjang ge a itše ke pipetša kgobogo le go baba ke madi a bogoši?

Tabakgolo ya bootswa goba bohlotlôlô bja bomadimabe ke go gahlana le mosadi goba mothepe o ikhunetše, gomme monna wa bootswa a gobale e be sekôka sa T.B.

Kgaoganyô 885 (Bootsua III)

Bootsua bja mosadi: o wa tiwa goba go bolawa naa?

Go phetolo ya putšhišo ye, le tlhathollo, ā kere motho ga gešu Maroteng, borrawešu re ba kwele ba re: 'Ngwana phoša diraa ga a bolawê', ge ba batla melaô ya kgôrôkgolo ya Mašile-a-gatiše ka lekopelo.

Bootsua ke tlhomola ya ntlha-pedi e hlaba kôbô le moruki wa yôna Morwa-Modiše ā Makwa - go rianô monnamogolo la hlôgôputswa! Ge letlatswa le ribamiša difahlêgô, Hunadi megôkgô e sêkasêka dintakeng tshomila e sa galoge monalana nkong, go phethagala seêma sa borakgolokhukhu se itšego sa re: 'Mojakgoogo o re diphofa ke uta kaye'.

Mokgwa le molaō wa Sepedi, motho yo a bolawago e be e le moloyi fêla, ka molaō owe o ilego wa bewa ke kgoši Sekhukhune wa pele ka mot Tšate, ka morago (g)a lehu la tatagwê, Sekwati I, Morêna-wa-Khutšo. Gomme le gōna polawō ye bjalo (e) ile ya hlafiša Marota gomme ba palêlwa ke gore motho ge a bolaiile yo mongwe ka boloyi, a go ka lefiwa ka ngwana nōga?

Ke ge dihlegêrê tša dingakabaloyi bo(sic) ata mo ga Sekhukhune, mangakabaloyi a ija a khora mabapi le seêma sa wōna se rego: 'Ngaka e sa gapego kgomo, e gapa mpa'. Dirōbasêlō(go gitla) tša monna mmeleng wa mosadi, ke go epolaêla mosadi, gape le go mo tsenya phōkōlō goba go fokodiša madi mmeleng, le go atêlwa ke mahlabi a dinyaalo; bophelong matsatšing a gagwê lefaseng.

2301

Seêma: se sengwe sa molaetša wa borakgolo ba be ba re: dikêkê(dikêêkê) tše pedi ge di lekana gomme di tletše meetse, o tlo fokoletša ka go sefe. Ke ka baka lewo kgoši Michael Kgokong Dinkwanyane Sekwati a kilego a hlaba molaetša a re: 'Bootswa bja banna le basadi bo a lekana bo ka kêêlō e tee'; bjalo ka ge mogologolo a boletše a re dišego ga di tšhollêlana. Ge e ba gore basekišane ba bootswa ba tlišana kgorokgolo ya Marota mo Mohlaletše pelega kgoši Sekhukhune II goba kgoši le kgošana efe le efe, ke gore bafapani baa, ba patile tau molopeng. Pōnagalō gōga tlhalanō, ga e le bootswa bjona bo phethagala ka seêma se sengwe se rego: 'Ga go mopipi o sa nego le mehlopi ka moka e ya tlōtlōrêga'.

Borrawešu ba be ba fele ba swantšha ba re go be go le gōna monna yo mongwe, a phela ka kgōnōnō gore mosadi wa gagwê o wa otswa, gomme a leka go diša mosadi wa gagwê a

sepela naye mašemong mosegare o mongwe le o mongwe. Ba re ka le lengwe la matšatši eitše ge ba gōrōga ka lapeng, ge matšema a tsēna, monna a tlabega ge mosadi a re go yēna nthole. Monna a re ke go rola'ng ke tšwaa nago tšhemong! Mosadi a re, ke re nthole ke ya rōbēga. Ka kgonthe monna a swarēlēla seroto. Eitše ge ba se rōla fase, monna a bōna ka gare ga seroto serope sa thōlō(koodoo). Monna a makala kudu. Ke ge monna yewo a lahla go šika le mogatša-agwē, bohlatse bja kgobogo ya bootswa bja mosadi efoba gore mosadi a imē gomme morwalō wa ntōlōlō wa boimana bo bōnwe ke mahlo a batho ka moka gomme sehlōtlōlō se ipshina se sa rwala selo.

Borrawešu le ge e be e le batho ba senago tsebō ya mangwalo, eupja ga e le therešo yōna ba be ba na nayō; ba šupa melaetša le kgobošo go mosadi le mabaka a ditherešo. Banna ke diotswa kudu go fetiša basadi.

Molaetša o mongwe mo metseng, banna ke dihlotlōlō mašegogareng malapeng a basadi, gomme ga go mosadi yo a kilego a swarwa a ile go hlōtlōla monna. Dihlotlōlō ba go swarwa le go lefišwa efoba tša banna.

Le mehleng yeno melato ya go kata(rape) basadi go(ba) bannyana e dirwa ke banna le bašemanyana. Ga se ka ke ke hwetša molato wa tshēkō kgōrōkgolo ya Marota (go?)(e?) sekiša mosadi goba ngwanana a katile monna goba lesoganyana. Se e lego therešo • bilego e le taba re bolabola kgororwana ga e le khupamarama re kwa nayo: ke gore mabapi le motho wa sesadi, o na le madimabē lefaseng le la ba phelago nameng. Ke bone le go kwa ka ditsēbē; ke etetše dikgōrō tša baahlodi(jugdes) tša Babašweu ga se ka ke ke hwetša motho-mosadi a le pele ga moahlodi ka molato wa go ka mothomonna.

Thutomahlô le thutotsêbê mo mengwageng e masometshela (sixty-years) e fetilego, ke rereša ke re le nankhono ke sa tšwile lesolo la māhlô le tsêbê; gomme ibile ke fihletše masomeswayihlanô a mengwaga (eighty-five years - 85). Ke ka baka lewo ditaodišo tša borrawešu di se nago bosodi ka lehlakoreng la mothomosadi; se gapaletše ka taba ya Adama le Efa!

A monna wa basadi ba bantšhi ba mo solêla ka matsatši ohle?

Ye putšhišo e hlabile dinare tlhabelong, gomme ebile ke tšhwene ga i(sic) širetše ka mohlare, go tiwa mohlare woo, ka gore ke moholani go moširedi ka wōna; ibile putšhišo ye ke moênô o mongwê wa nyālô ya motlalô.

Borrawešu re ba kwele ge ba hlatholla tša mehleng go hlagile mabothata, go swana le tšatšing go fehlile mabose, le ge sekwêrô se yê se re: jaa o ipshine letšatši le tlo ba gōna mohlaang di go tšwago ka namana tša mmele. Mmolêlô wo o gegeya mabothata bophelong.

Mokgwa le molaô wa Sepedi, mabapi le bontšhi bjoo bja basadi, ke gore monna e be morênana wa megopo ya disolêlwa tše tšwago malapeng a gagwe ohle. Ge mosadi a sa solêlê monna gomme ba bangwê basadi ba phethagatša: go lemogiwa gore ka lapeng la morwedî wa Lethamaga goba Samakgalwa go na le sekukuni basadi le banna go reilwe phiri gomme baše-manyana ba rumiwa ba maašwa ba fele ba sa rumiwe ka mo go leo(lewo) lapa; go bonagatša gore go na le sešôš-nthonkge. Ka kgonthe mohlaa nthôš e thonkgilwe e pitliwa boladu, ga

e sa namele monna e ka ba makatšo, morwedi wa Lethamaga ge a re naa ke tlo solang sewo ke tšogo se tšopa kaye, goba a re naa ke apeya ditšôtšô? Banna le botatane disola tšaka šidii, di kgopelane di tletše lefišo ka mo mafuri; 2304 melaatša e thatamologile le lebôtšô ka mo ngwakong gomme ke ka baka lewo ke ribegilego mogopo. Mabohlatse a go se sêlêlwe, go bônwa ga magôbê le lefišwana le tletše motôgô, gomme o sa nwewe ke motho; banna ba thômê go bôna morwedi wa mokgômana Lethamaga go lahlwa ke kgomo.

Bjaloge, batswadi le ba leloko ba tlo reng ka ngwana yo wa bôna, ka gore o ka gare ga sethokgwa šokeng; go bona-gala gore yo morwedi wa Hlabirwa o tlo lewa ke dimpja mafelelong. Banna ba tlo kgona senkô(kgôna senkô) ka gore sa khukhuna leopeng thota ntle e kgakala, bagaditšong le bomamogadibjana ba re sehlare saka; ba bangwe ba re kgwênênê morwedi wa Lethamaga.

Molato wa disolêlwa monna a sa di kgwathe, ge mosekišwa a ka ngangabale wa fihla kgôrôkgolo ya Babinathomo(-noko); monna goba mosadi kahlolo efoba 'mosadi a nkgago!

Borrawešu ba be ba re ge ba laodiša ka lesogana ge re(sic) ka baka la leruo, a akgoŋêla go nyalanyaletše, ba tia(tiya) nxa, ba re ngwane ke bjakwana bjang bagwêra ba gagwê ba sa na le mosadi otee goba dibedi, yêna o bile o tšere basatšana ba selêlago. Yo morwa Phala morwalo o kaakaa woo, o tlo mo rôba, gomme a o lahla a sa le kgolê, a se a theoga fata sa Mothebjane, a se a fihla ka ga ThabaLesêgô goba Ntswaneng; ka moswane le ka maabane disola di tsomega kgorong.

1045

34 | 120

34

2305

Kgaoganyô 887 (Môya I)

A môya o tsêna neng mmeleng wa ngwana: a bêtêgwa
goba moragô ga pêtêgô?

Phetolong go sephiri sa ntshobeledi malebana le
hlôgôputšhišo ye, ka go kgwatha modirô wa tlhagô yewo
bohle ditšhaba tša lefase le, ka mowe mogologolo wa
bagologolo ba bogologolo a nago a fiwa tsebô le tlhathollô
ka gôna; ebile tshwanêlô gore ke nyakišiše le go kgopêla
pônêgêlô go batho ba godilego ba bonego letšatši pele gaka.

Ge putšhišo ye e wetše megopolong ya bona bommawêšu
baa, ba re aowa ngwan(a)ka, motho o fiwa môya wa bophelong
a sa le ka popelong ya mmagwê, ge go ka be go se bjalo,
madi a mosadi a be a tlo hlafa, le ge a gobantšwe ka tlabêgô
yewo e lego maatla a tšwago go monna; gomme mothopedi tše
tša senyega ya ba mosadi goba mothepa o wa phuma: lebaka e
le gore bobedipeu ye ga ya hlakanywa goba go tabiwa ka môya
wa bophelong bjowe botšwago go Modimo wa badimo. Ngwana o
thôma go kwala gore se(sic) phela ka teng ga mmaagwê.

Gapegape, gore mosadi o imile se phelago, selwana
se kwalagala lebakeng la kgwedi ya dinne ge e ukametše
kgwedi ya bohlanô, gomme ngapô le go ragaraga ke setlwaedi
ka go latêlana ga dingwedi(moons). Naa leseya le be le tlo
kokomoga bjang ge le be le sa phele ka popelong?

2306

Ge o fele o ekwa ba re mosadi goba mothepa o sentše(sic),
ke gore sephelana sewo se hwetše ka popelong. Bjaloge, moima
mpa yela e senyegile, le bakgalabje le bona ba re fa tlhathol-
lêlô ka ka diruiwa tšewo re kilego ra ba badišana ba tšona,
motho goba sephidi sefe le sefe se felwe môya wa sôna popelong.

Tlhathollêlô go babadi ba ye Thamaga ya Mabjana, mohlomongwe
ba ka ba le tlhologêlô ya go kwešiša gomme ke dumêlêlana le
tsebô ye ya basadibagolo, e lego bôna ba tsebago le go kwa

leseya(baby) ge le bupiwa mmeleng wa bōna; ge lentšū le re popelong, ke gore serapeng sa Edene fawo mogologolo a re hlatholletšego a re ke tšhēmong yewo Adama le Efa ba go hlōlwa ntshe ke Jehofa Modimo-Ramatlakamoka. Ke therešo ye e lego seetšeng, motho goba phōō-fōlō le tšohle tše phelago le tše sepelago le tše runyago le tše gagabago, di fiwa memōya ya go phela nameng le tše fetotšwego ka mae di sa fele di le ka gare ga digahla tša mae. Gomme tlohōlō(creation) e ke kego ya khutša, go iša neng le neng go se nago mathōmō go se nago bofōlō. Mogologolo wa Moisimane o re: 'For unbeginning and unending time it may mean' - go riatša ke go hlabolla dikgopolwana tša rena pitlaganeng, go tlhologēlō ya go nyōrēlwa tlhaologanyō.

2307

Kgaoganyō 888 (Mōya II)

A mōya o tlogēla mmele ge go robetšwe goba morago ga lehu?

Yekhwe putšhišo ke bodibeng bja ntshōrōrō, bo ka tsēnwa ke bao(bawo) ba ki lego ba thintsha(hlapa) ka go bjōna.

Borrawešu ba be ba re ge mōya o tlogēlana le mmele, ba re motho o hwile goba o tšwerwe ke phsiri; bjale mmele wa sebupiwa-ka-mobu e lego nama le madi di bōnwa thobalong. Kgakanōgō e be manyami le dillō gore motho yola o hwile, naa mōya wola o bego o mo phediša o ile kaye? Bjano meloko le metswalo e be selo sa mekgolokwane ye hlomodišago pelo, gomme bana ba lapa ba tsēnwē ke tlatlōlō le boyi mosegare le bošego.

Borrawešu bōna ba re Bauba o ile go beng ba gagwē, ka baka la tsebō le tlišeletšo ya therešo ya pelo le kgopolo ya senna. Ka mabaka a ditherešo, mōya le nama di a tlogēlana gomme motho a fo bōnwa a sepela ka sōna sebopōgō sela sa mahōba. Re na le mabohlatse re ba bone gomme le mehleng yeno

ba sa bōnwa. Ba bangwê ba kganyêla ka mabōnê, ba bangwê nke ba swere dišaa tša thutsee bošego. Ga e le ba tsebjago gore ke badimo ba sa bina dikoša, ba sa tia meropa le go bolotša dikōma.

A go senya goba phumō ya mosadi go dirwa ke'ng?

Ka malebana le putšhišo ye, ke mab̄thata a mangwê awo mo meagelong ya Bathobaso elego kgōnōnwanō e kgolo, moo re kwelego bomakgolo le bommawešu ba fele ba laodi-šetšana ge ngwetšhi goba mosadi wa mokgōmana Mohube a theletšwe ke mpa a be a akgotše ebile e šetše e le motho wa pōnagalō; gomme le ge e be go hlōka mahlatse.

Kgodišēgō e fo ba gore yo morwedi wa Ramalau ba mo hloile, go na le motho goba batho baa mo hufalēla, le gōna e tloge e le bona ba ka bogadi ba ratago go hlokiša ngwana yo wa Bauba thari; mokgōmana Ramaube o tšwa go banna(dingu-kabaloyi) ba tloge ba re o sepelēlwa ke dithuuri, Ramaube ga hlōkōmēlē lapa le la morwedi wa Hlabirwa.

Go phethagatšwe sešema sa borakgolokhukhu ba itšego ba re: 'Letlalō la motho ga le patlewe fase, le fela le patliwa magetleng a e mongwê goba ba bangwê batho'; gomme kgopolo tše bjalo ke tšōna di aroganyago bana ba kgōrō goba go tlogēla malapa botlawa. Ge go tlogēlwa bohwirihwiri, go latēlwa se e lego therešo ya tlhāgō(nature) ya motho ofe le ofe, sa pholwana goba tshaatšana, madi a tšōna a fele a na le go fapana goba thaēlēlanō ka matlana mo teng ga popēlō ya

tshaatšana ga maamelamelane a se na matla, ge madi a monna a thomile go tswakana le a mosadi, gomme moya wa bophelo o šitišwe ke ge teefatšo e se gōna gomme mothepe o phumē. Bja le bakgalabje le bakgekolo ba tsebō tša bogolong bja bona ba re ngwana yo o na le seome. Ge theledišo e le go mothepe goba go lesogana, pitšana e tlo thêlêgwa ya bōna bobedi, ya methušo e nwewago ka moswane le ka maabane pele ga dilawōng. Tirō ye ke ka go thakgafatša madi a bona gore a hlokiše maamelamelane(magnet) go tlemaganya kgobanō ya madi phethegong ya go tsweletša sebupuwa se phethegilego. Gomme dithapêlō di le kholofelong go Modimo-wa-badimo wa borakgolokhukhu, e lego bona ba lotšhago pelega dikgolo badimong; ka gore mōya wōna o têtêlong ya sefe le sefe se phethagatšego tshwanelong, go tloga ga wōna ke ge kwanō goba tshenyō e diragala mading a batho-pedi baa fêla.

Seome ke sōna se tshwenyago kakgolo goba go akgola ga methepe goba basadi. Ke yōna e hlologatšago ka mehla phumile ya basadi. Ga e le diruiwa ke go folotša. Motho goba phōšfōlō ā betoga e(sic) hwile ga e lahliwa fase. Ka gore rena batho go gōnōnwana maloyi, naa dikgomo goba ka moka diruiwa di folodiša ke mang yo a tsebago go lōya dilo tše?

Ee! Motho wa mosadi ge a imile, monna wa letagwana a se ke a itiya goba go kwiša bohloko mmele wa moimana, ke kotsi, e diragatšwago molato wa hlōgō ya motho. Borrawešu ba be ba re go kgalemêla mosadi wa moimana setšhošetšo ke kgati ya moretlwa; e le yōna nkokoiyane basading leagong.

1045
2310

K34 | 120

38

Kgaoganyo 890

A dilo tša basadi di arogantšwe ka malapa bjang?

Thedišanō ya leagong la Marota, lapa le lengwe (le le lengwe) le na le dibjana tša lōna tša go fēhla le go huduwa le mahwō a go sola le megopo le meruswane le digwana tša meetse le tša go šebēla maswi, le mekgotswana ya go nwela mabjalwana; memētana ya meetse le mafišwana a go thokēla mabjalwa e megolo le e menyane. Dipitša tše kgo-
lwane tša go apeya tše elego tša mathabō a menyanya goba diphaakōtō, le methotwane le dirotō le masēlo le tše dingwe tša mohola wa lapa; dithēbō le ditšhilo le dipatolo le sešegopolokēlō ya mabēlō e lego mohlokolo wa lapa.

Dilo tše ka mo di tlhokomelong ya mosadi wa lapa la gagwe, gomme tše tšohle di bolotong bja Pheladi, monna wa gagwe o botile mogatša'gwe ga e le wa potēgō go ka moka tša ka gare ga lapa.

Dikadimano tša basadi dilwaneng, banna ga ba tsēnē e ka ba bomaidi (intruder), ya fele e re ge basadi ba fapana ka dibjana, gwa fele go bitšwaa maabasadi, go thwe o ka tonankatshadi; le ge segagešu rena Marota ga re tsebe go swaya dibjana. Bommawēšu ga se ba ke ba eba le kgopolo goba tsebō, yo dira madika a malapa dibjaneng, ga e sa le re khudušwa gaye Mogokgomeng Tubatse. Ledika go leswaō ke la kgomo le diruiwa tša mašaka e lego tše na lego maoto a go sepela.

A basadi ba abelana dijo goba a ba ja mmōgō?

Mehleng ya kgale, le ba mehleng yeno, mekgwa wa molaō wo tlemaganyago basadi ba kgōrō kantle le leloko goba moloko, ka malebanale mekgwa ya bagologolo, kabēlanō ya dijō kudu ke go fana boteng bja sehuswane; gomme kabēlanō ye e thelegilwe ka molaō wa bengleagō bogologolo.

Ge kgomo le ge e le sa maoto a mane(e sego kolobē), se hlabišitšwe ka lapeng lefe le lefe, ka moka basadi ba kgōrō yewo ba ja mmōgō dihloko le go abelana boteng. Bjōna ke molato le botšopja ga yo mongwe a ka kōnwa, go be go latišišwe gore naa lekaba(sic) e bile'ng ge morwedi wa Rahlōlō a kōnwa?

Go fepišana ga bana go fo lebana ka difero goba tsebanō ya basadi. Ga se setlwaedi ka baka la dipelaetšanō tša mekgwana ya dikgōnōnwanō. Batho ba jelago mmōgō bophelong bja bōna ke banna; bona e tloge e le molaō wo mothata le kotsi ge monna a jela ba bangwē bodimo, gomme tša gagwē dijo di sa tšwēlōlō go banna kgorong. Mojelotee wa banna o bonagala go timēlōla mehleng yekhwe, eupja ga magatabanna le mogopobanna, baswaa ba sa di holofetše ka gore ke tšōna dihloōgō tša methušānō leagong.

Seēmathata se re: 'Moreku ga a ethekolle!' Naa ikile ya ba mang a re a hwile a ekēpēla lebitla a ba a le phušetša A motho yo bjalo le kile la mo kwa wa kuwa gaye Mogokgomeng - Tubatse?

FIND 5 1045